

1.9.2004

BOKFÖRING OCH REVISION I ETT KONKURSBO

1 BOKFÖRING

1.1

Slutförande av gäldenärens bokföring och bokslutet vid konkurstidpunkten

Bokföringsmaterialet från gäldenärens rörelse eller yrke ingår i konkursboet (5 kap. 4 § i konkurslagen). Om gäldenärens bokföringsmaterial är i någon annans än gäldenärens besittning, skall bokföringsmaterialet överlämnas till boet. Konkursboet skall inte betala någon annan ersättning för materialet än de kostnader som leveransen av materialet förorsakar.

Bokföringen i ett företag som försätts i konkurs är i praktiken alltid oavslutad i den bemärkelsen att alla affärshändelser inte ännu har noterats i bokföringen. Gäldenärens bokföringsskyldighet är fullgjord när verifikaten har samlats på behörigt sätt och affärshändelserna har noterats i bokföringen så som föreskrivs i bestämmelserna i 2 kap. 4 § 2 mom. i bokföringslagen (1336/1997). Bestämmelsen förutsätter att kontantbetalning utan dröjsmål noteras kronologiskt i bokföringen för varje dag. Övriga noteringar i bokföringen får göras månadsvis eller för en motsvarande period och skall göras inom fyra månader från utgången av kalendermånaden eller perioden. Om företaget är mervärdesskattskyldigt, måste händelserna i praktiken bokföras inom 1,5 månader efter kalenderårets slut. Ett bolags bokslut skall enligt 3 kap. i bokföringslagen upprättas inom fyra månader från räkenskapsperiodens utgång.

Boförvaltaren skall se till att gäldenärens bokföring fullgörs fram till den tidpunkt när konkursen började och att ett bokslut upprättas för den räkenskapsperiod som avslutades när konkursen började (9 kap. 3 § i konkurslagen), om inte gäldenären själv slutför bokföringen eller upprättar ett bokslut. Bokföringen skall slutföras och bokslutet upprättas med iakttagande i tillämpliga delar av bestämmelserna i bokföringslagen och bokföringsförordningen.

Konkursboet svarar för en skälig fordran som grundar sig på att gäldenärens bokföring slutförs och som hänför sig till de senaste två månaderna före konkursens början. Detta ansvar gäller dock inte sådana personers fordringar som har varit anställda hos gäldenären (16 kap. 2 § 2 mom. i konkurslagen). Konkursboet är alltså betalningsskyldigt om bokföringsarbetet har utförts åt konkurs-gäldenären under de senaste två månaderna före konkursen. Med en

skälig fordran avses en arbetsmängd som har fakturerats enligt sedvanliga faktureringsgrunder.

De som är ansvariga för att bokföringen har försummats kan bli skyldiga att personligen svara för skäliga kostnader för slutförandet av bokföringen, om bokföringen har försummats så, att konkursboet inte utan oskäliga svårigheter har kunnat utreda den bokföringsskyldiges ekonomiska resultat och ställning eller viktiga affärshändelser i den bokföringsskyldiges rörelse (9 kap. 5 § i konkurslagen). Med skäliga kostnader avses i praktiken t.ex. bokföringsbyråns räkning. När en ovan nämnd ansvarsgrund har kommit fram, skall boförvaltaren yrka ersättning för konkursboets räkning.

Om beslut har fattats om särskild granskning av konkursgäldenärens verksamhet, kan den som utför denna granskning av ändamålsenlighetsskäl eller som en del av den särskilda granskningen se till att även gäldenärens bokföring slutförs. I dessa fall är det främst fråga om att se till att alla verifierat tekniskt blir noterade i bokföringen. I berättelsen från en särskild granskning skall särskilt nämnas vilka noteringar i bokföringen som har gjorts av granskaren.

Boförvaltaren behöver inte ha omsorg om att gäldenärens bokföring slutförs om denna bokföring när konkursen börjar är så bristfällig att den inte kan läggas till grund för ett tillförlitligt bokslut (9 kap. 3 § i konkurslagen). Bokföringen kan därför till följd av praktiska svårigheter lämnas oavslutad, om den inte har skötts på en lång tid eller material har försvunnit eller förstörts. Bokföringen behöver inte heller slutföras eller bokslutet göras upp om boet inte har de medel som behövs för detta. Finns det i ett medellöst bo skäl att misstänka ett brott eller återvinnings-, skadestånds- eller andra vägande ansvarsgrunder, skall boförvaltaren i första hand informera de viktigaste borgenärerna och vid behov konkursombudsmannen, som även kan vidta åtgärder i saken. I sin gäldenärsutredning skall boförvaltaren meddela om det i boet finns något som tyder på att en ovan nämnd ansvarsgrund kan finnas.

Om boförvaltaren inte till sitt förfogande har något sådant bokföringsmaterial utgående från vilket det vore möjligt att slutföra konkursgäldenärens bokföring, upprätta ett bokslut och lämna en skattedeklaration, skall boförvaltaren meddela skatteverket detta.

Boförvaltaren skall se till att bokslut och skattedeklaration görs såväl för den räkenskapsperiod som har avslutats före konkursen som för den räkenskapsperiod under vilken företaget har försatts i konkurs. I praktiken innebär detta att om företagets räkenskapsperiod har gått ut 31.12.2003 och företaget har försatts i konkurs 12.3.2004, skall konkursgäldenärens företrädare underteckna bokslutet och skattedeklarationen för 2003 och dessutom bokslutet per den tidpunkt när gäldenären försattes i konkurs 2004. Delegationen rekommenderar att boförvaltaren med behövliga reservationer undertecknar det

mellanbokslut och den skattedeklaration som har gjorts per den tidpunkt när konkursen har börjat.

På motsvarande sätt skall boförvaltaren se till att i annan lagstiftning föreskrivna deklARATIONER och meddelanden tillställs myndigheterna. Detta gäller t.ex. den deklARATIONSSKYLDIGHET som föreskrivs i 17 kap. i mervärdesskattelagen samt deklARATIONER som skall lämnas om betalning av arbetsgivarprestationer samt i anslutning till olycksfallsförsäkringar och APL-försäkringar.

BoförvaltarenS SKYLDIGHET att se till att konkursgäldenärens bokföring slutförs baserar sig på konkurslagen och inte bokföringslagen. Boförvaltaren kan inte med stöd av 30 kap. 9 eller 10 § i strafflagen bestraffas för bokföringsbrott om konkursgäldenärens bokföring inte kan slutföras. Boförvaltaren kan vara straffrättsligt ansvarig endast om konkursboet är bokföringsskyldigt för rörelse som det har bedrivit.

1.2

Konkursboets bokföring

Boförteckningen utgör grunden för konkursboets bokföring.

Under hela den tid som boet förvaltas skall de åtgärder som konkursboförvaltningen vidtar kunna verifieras och i efterhand kontrolleras av borgenärerna, gäldenären och tillsynsmyndigheterna.

Konkursboet skall ha en sådan bokföring som boets omfattning och natur förutsätter. Boförvaltaren skall se till att konkursboets bokföring är ordnad på behörigt sätt (16 kap. 1 § i konkurslagen). Hur bokföringen skall var ordnad behandlas nedan i styckena 1.2.1 – 1.2.3.

Bokföringen skall grunda sig på daterade och numrerade verifikationer så som föreskrivs i 2 kap. 5 § i bokföringslagen. Behövliga noteringar och registreringar av affärshändelser skall utan dröjsmål göras i bokföringen.

De rekommendationer som här ges om konkursboets bokföring påverkar inte den bokföringsskyldighet som konkursboets har enligt bestämmelser i speciallagar.

1.2.1

Konkursbon som inte idkar någon rörelse

Ett konkursbo skall ha en med hänsyn till boets natur och omfattning ändamålsenlig bokföring. Bokföringen skall vara sådan att det med hjälp av den är möjligt att utan svårighet få riktiga och tillräckliga uppgifter om boets intäkter och kostnader, realisering av egendom, influtna medel och betald utdelning.

Boets intäkter skall specificeras åtminstone i bestående aktiva (anläggningstillgångar) och rörliga aktiva (omsättningstillgångar),

intäkter från realisering av egendom samt intäkter från indrivning av fordringar och rörelseintäkter, när boet fortsätter rörelsen, samt i ränte- och hyresintäkter samt övriga intäkter.

Konkursboets kostnader skall specificeras åtminstone i kostnader förorsakade av konkursförandet, kostnader förorsakade av pantsatt egendom, kostnader för arvode till boförvaltaren, rättegångskostnader samt kostnader för skötseln av boet. Det är skäl att fördela kostnaderna för förvaltningen av boet på olika underkonton enligt kostnadsslag.

Till rekommendationen har fogats en mall som anger vilka konton som skall användas i boets bokföring. Dessa konton kan vid behov utökas eller minskas enligt boets särdrag.

Ett konkursbo som endast har få händelser på det enda bankkonto till vilket penningrörelsen är koncentrerad, kan använda bankkontoutdraget som bokföring. På kontoutdraget skall antecknas numret på det verifikat som motsvarar händelsen på kontot. Uppgifter om en försäljning kan då göras t.ex. på en kopia av boförteckningen. Av anteckningen skall framgå vilken egendom som har sålts samt numret på verifikatet över försäljningen.

Med konkursboets bokföring som bas skall det vara möjligt att göra en redovisning över hur realiseringen av boets egendom har framskridit. I redovisningen, som ställs upp som en kalkyl, skall antecknas boets med kvittningar minskade kontanta medel i början av konkursen, vilka ökas med boets specificerade realisationsintäkter och minskas med boets specificerade kostnader och utbetald utdelning. Redovisningen skall alltid göras upp när konkursförvaltningen ger sin slutredovisning samt under konkursförandet åtminstone när konkursförvaltningen ger sin föreskrivna årsredovisning till borgenärerna och gäldenären. Syftet med redovisningen är att visa borgenärerna vilket resultat realiseringen av boets egendom har givit, vilka boets kostnader har varit samt vilken utdelningen till borgenärerna följaktligen blir, samt att tjäna som prognos för den ytterligare utdelning som eventuellt kan väntas senare.

Även om konkursboets bokföring skulle ha baserat sig på ett bankkontoutdrag, skall boförvaltaren alltid före slutredovisningen ge ovan nämnda redovisning, som skall ställas upp som en kalkyl.

1.2.2

Konkursbon som fortsätter gäldenärens rörelse

Om ett konkursbo fortsätter gäldenärens rörelse, fortsätter även bokföringsskyldigheten. Konkursboets bokföring skall skötas i enlighet med bestämmelserna i bokföringslagen. Att affärstransaktionerna skall bokföras förutsätts även i bestämmelserna om de skyldigheter som skattelagarna ålägger ett konkursbo (bl.a. bestämmelserna 19 § i inkomstskattelagen (1535/1992), 14 § i mervärdesskattelagen (1501/1993) samt 9 § 2 mom. i lagen om förskottsuppbörd (1118/1996)).

När man säger att konkursboet fortsätter affärsrörelsen, menar man i allmänhet inte den situationen att konkursboet endast realiserar gäldenärens affärstillgångar eller slutför oavslutade arbetsuppdrag, såvida inte nya omsättningstillgångar annat än i anspråkslös utsträckning skaffas för verksamheten.

Den redovisning som behandlats ovan i stycket 1.2.1 skall ges även när konkursboets bokföring har skötts enligt bokföringslagen. Därför skall konkursboets kontoplan och bokföringssystem utformas så, att det är möjligt att få den uppställning som redovisningen förutsätter utskrivna ur bokföringen.

Bokföringsskyldigheten enligt bokföringslagen upphör när affärsverksamheten upphör.

1.2.3

Konkursbon i vilka konkursen förfaller

Om konkursen förfaller, lägg ned eller beslutet att försätta gäldenären i konkurs upphävs, skall boförvaltaren när hans eller hennes befogenheter upphör till gäldenären ge en redovisning av vilken framgår hur boets medel har använts. Boförvaltaren skall på behörigt sätt verifiera alla penning- och affärstransaktioner som har inträffat under konkurstiden. Gäldenären skall få kopior över alla inkomstverifikat och verifikat över realisering av egendom som hänförs till konkurstiden och som kan ha betydelse t.ex. för gäldenärens beskattning. För kopiorna får tas en skälig avgift.

När beslutet har vunnit laga kraft, skall boförvaltaren överlämna gäldenärens bokföring jämte verifikaten till gäldenären, om inte konkursombudsmannen eller en förundersökningsmyndighet fordrar att få materialet till sig för undersökning. Konkursgäldenären är skyldig att ta emot och förvara bokföringsmaterialet på det sätt som föreskrivs i 2 kap. 10 § i bokföringslagen.

1.3

Förvaring av gäldenärens och konkursboets bokföring

När konkursboet avslutas, skall boförvaltaren i enlighet med 2 kap. 10 § i bokföringslagen arkivera bokföringsmaterialet och bevara bokföringsböckerna i 10 och verifikaten i 6 års tid efter räkenskapsperiodens utgång. Om konkursboet har varit bokföringsskyldigt för att det har bedrivit rörelse, skall bokföringsmaterialet på motsvarande sätt bevaras så som föreskrivs i bokföringslagen. Om konkursboet inte har fortsatt gäldenärens rörelse, skall boets bokföringsböcker och övrigt viktigt bokföringsmaterial bevaras minst 10 år efter att slutredovisningen har godkänts.

Boförvaltaren skall också annars bevara de viktigaste handlingarna i boet under 10 års tid efter att slutredovisningen godkändes. Om

handlingar som skall bevaras bestäms närmare i en förordning av justitieministeriet (502/2004).

Till det viktigaste materialet räknas åtminstone boförteckningen, gäldenärsutredningen, borgenärssammanträdenas protokoll samt handlingar som hänför sig till annat beslutsförfarande, årsredogörelserna, slutredovisningen, de viktigaste handlingarna i anslutning till försäljning av egendom som varit av betydelse för konkursboet, konkursboets bokföring, till den del som bokföringslagen inte tillämpas på förvaringen av den, samt revisorernas berättelser och promemorior om bokföringen och förvaltningen av boet.

2 GRANSKNINGEN AV KONKURSBOETS BOKFÖRING OCH FÖRVALTNING

Om konkursboet enligt bokföringslagen är bokföringsskyldigt, bestäms skyldigheten att verkställa revision av bestämmelserna i revisionslagen.

I omfattande konkursbon skall revision alltid verkställas (16 kap. 1 § 2 mom. i konkurslagen). I andra fall kan borgenärssammanträdet i ett konkursbo med majoritetsbeslut besluta om revision av boets bokföring och förvaltning. I samband med att konkursboet beslutar om revisionen utser den också den som skall verkställa revisionen. Revisorn skall vara lämpad och kompetent för uppgiften samt oberoende av boförvaltaren. Till revisor kan, om borgenärssammanträdet så vill, utses samma person som varit gäldenärens revisor under den tid som gäldenären bedrev rörelsen, om det inte finns skäl att betvivla hans eller hennes lämplighet för uppdraget.

Boförvaltaren skall låta borgenärssammanträdet behandla frågan om revision av konkursboets bokföring och förvaltning, om detta inte är uppenbart överflödigt t.ex. på grund av boets ringa storlek. Ett bo som i betydande utsträckning fortsätter gäldenärens rörelse och ett bo med avsevärda tillgångar skall anlita en GRM- eller CGR-revisor. Revisionen av bokföringen och förvaltningen i bon som fortsätter gäldenärens rörelse skall omfatta boets verksamhet fram till den tidpunkt när affärsverksamheten upphör.

Till en revision av ett konkursbos bokföring och förvaltning hör en kontroll av hur boets tillgångar, penningrörelsen och bokföringen har skötts samt att boet har iakttagit bestämmelserna i respektive lagar samt god boförvaltningssed.

Dessutom skall revisorn på uppdrag eller annan grund som aktualiserats i behövlig utsträckning kontrollera bland annat följande omständigheter:

- hur borgenärssammanträdena ordnats samt besluten från dessa sammanträden har iakttagits,
- boets organisation och interna tillsyn,

- rapporteringen,
- åtgärder som vidtagits för realisering av boets tillgångar och redovisningen av medel som inlutit genom dessa åtgärder,
- resultat av rättegångar,
- hur pantsatt egendom vårdats och realiserats samt ur vilka medel kostnaderna för realiseringen har betalats,
- reaktioner på iakttagelser som gjorts vid särskild granskning,
- resultat av åtgärder för indrivning av boets fordringar, om boet har bedrivit rörelse och resultatet av denna verksamhet,
- betalning av utdelning,
- hur länge bouppehållet har tagit i anspråk.

När borgenärssammanträdet beslutar om revisionen skall den också ta ställning till betalningen av de kostnader som revisionen förorsakar. Revisionskostnaderna betalas av boets medel. Borgenärssammanträdet skall också besluta om revisionen skall göras med bestämda intervaller eller först när konkursförfarandet har slutförts. Om borgenärssammanträdet anser att revision inte behövs, kan en borgenär på egen bekostnad låta göra en sådan. Revisionsberättelsen skall dock tillställas konkursboet.

Revisorn rapporterar om sina iakttagelser till alla boförvaltare. Revisionsberättelsen ges dock alltid enbart till borgenärssammanträdet. God boförvaltningssed förutsätter att revisionsberättelsen fogas åtminstone till den årsredogörelse som sänds till borgenärerna och gäldenären (se delegationens rekommendation nr 5). Omedelbart efter att revisionsberättelsen och eventuella promemorior från revisionen har blivit klara skall boförvaltaren sända dem till borgenärsdelegationen samt de största borgenärerna.

Om någon av borgenärerna yrkar det eller revisionsberättelsen annars ger anledning därtill, kan revisorn enligt behov kallas att höras vid borgenärssammanträdet.

Det är boförvaltarens skyldighet att i behövlig mån informera borgenärerna om skötseln av boets penningmedel och förvaltning. Om boförvaltaren inte fullgör denna informationsskyldighet, har en enskild borgenär oberoende av borgenärssammanträdet beslut alltid rätt att på egen bekostnad granska boets penningrörelse och förvaltning. Även gäldenären har rätt att på egen bekostnad låta göra en motsvarande granskning, om det finns grund för en sådan. Boförvaltaren behöver dock inte för borgenärerna eller gäldenären lägga fram uppgifter om omständigheter som är affärshemligheter, om dessa uppgifter inte på något sätt påverkar deras ställning som borgenärer eller gäldenär.

Det gäller att skilja mellan revision av konkursboets förvaltning och räkenskaper och särskild granskning av konkursgäldenärens

verksamhet, som delegationen har behandlat i en särskild rekommendation, rekommendationen nr 8.

3

EN BOFÖRVALTARES SKYLDIGHET ATT UTÖVA TILLSYN OCH RÄTT ATT FÅ UPPLYSNINGAR AV SINA MEDFÖRVALTARE

En boförvaltare är skyldig att se till att konkursboets bokföring och egendomsförvaltning ordnas och övervakas på behörigt sätt.

En boförvaltare skall sköta sitt uppdrag omsorgsfullt och med iakttagande av god boförvaltningssed, vid äventyr att boförvaltaren annars blir skadeståndsskyldig. I sitt uppdrag skall boförvaltaren verka för samtliga borgenärers gemensamma intressen. I alla de åtgärder som boförvaltaren vidtar för skötseln av boet skall han eller hon iaktta sådan omsorg som på objektiva grunder i en motsvarande situation kan förutsättas av en omsorgsfull person i motsvarande ställning.

Om det finns flera boförvaltare, kan förvaltningen delas mellan dem på det sätt som domstolen bestämmer. I så fall svarar en boförvaltare i första hand bara för de uppgifter som hör till hans eller hennes uppdrag. Omsorgsplikten kan dock förutsätta att en boförvaltare även i detta fall om det finns särskild orsak övervakar även sina medförvaltares verksamhet och vidtar åtgärder när han eller hon observerar försummelser. En boförvaltare har dock ingen allmän skyldighet att övervaka en medförvaltares åtgärder. För att skadeståndsansvar skall uppstå förutsätts t.ex. att det hade funnits särskild anledning att misstänka att medförvaltaren har gjort sig skyldig till försummelser eller missbruk.

I synnerhet i omfattande konkursbon kan det med hänsyn till skötseln av boet vara ändamålsenligt att dela upp boförvaltaruppgifterna mellan boförvaltarna. Om domstolen inte har fastställt någon uppgiftsfördelning mellan boförvaltarna, påverkar uppdelningen av uppgifterna inte en boförvaltares ansvar för förvaltningen, utan alla boförvaltare skall förvissa sig om att även de uppgifter som enligt arbetsfördelningen skall skötas av en annan boförvaltare blir skötta på behörigt sätt.

Om domstolen inte har delat boförvaltningen mellan flera boförvaltare, är boförvaltarnas ansvar odelat och de skall i tillräcklig utsträckning förvissa sig om att förvaltningen i sin helhet är sådan som den skall vara samt i synnerhet övervaka hur boets penningmedel handhas. I dessa fall har varje boförvaltare ett med skadeståndsansvar sanktionerat ansvar för alla de åtgärder som har vidtagits i förvaltningen av konkursboet, dvs. även för åtgärder som de övriga boförvaltarna har vidtagit i denna förvaltning. Boförvaltaren är således skyldig att se till att vara tillräckligt väl underrättad om boets angelägenheter. Detta förutsätter i sista hand möjlighet att på eget initiativ utöva tillsyn även över medförvaltarnas åtgärder. Dessa skall

inte se tillsynen som ett uttryck för misstroende, utan som en normal uppgift som den andra boförvaltaren sköter.

Ett allmänt tillvägagångssätt i förvaltningen av ett bo är fortfarande att en av boförvaltarna har hand om konkursboets penningrörelse och bokföring. Att skötseln av konkursboets penningmedel de facto har ordnats på detta sätt innebär dock inte att en boförvaltare som inte har deltagit i skötseln av penningmedlen skulle bli fri från sin skyldighet att övervaka att en annan boförvaltare går till väga på rätt sätt. När ett bankkonto öppnas för konkursboets räkning, skall den som öppnar kontot komma överens med banken om att kontoutdragen sänds till samtliga boförvaltare i boet. För att en boförvaltare som inte deltar i förvaltningen av medlen skall anses ha varit omsorgsfull, skall han eller hon regelbundet och tillräckligt detaljerat, med hjälp av kontoutdragen samt de bokföringsverifikat eller motsvarande utredningar som han eller hon får av den boförvaltare som har hand om förvaltningen av medlen, förvissa sig om att förvaltningen av konkursboet i sin helhet är sådan som den skall vara, i synnerhet när det gäller skötseln av boets penningmedel. Delegationen understryker att den boförvaltare som har hand om förvaltningen av penningmedlen utan dröjsmål skall ge sina medförvaltare alla de uppgifter som dessa anser sig behöva.

En boförvaltares ansvar för en skada som har förorsakats av en medförvaltares förfarande har behandlats av högsta domstolen i avgörandet HD 2001:70.

Helsingfors, den 1 september 2004

Matti Nenonen
ordförande

Riitta Hämäläinen
sekreterare

BILAGA

Exempel på kontoplan för ett konkursbo